

סדר עבודת יום הכפורים לרבי אברהם אבן עזרא

בין יצירות ר' אברהם אבן עזרא מעטות הן היצירות רבות-ההיקף. כידוע נמשך לבן אחרי הצורות הקצרות (עיין חיים שירמן, השירה העברית בספרד ובפרובאנס, ירושלים תשט"ו, כרך א, עמ' 574), בהן הוא מראה את שליטתו הגמורה במלאכת השיר ואת כל התכונות שבהן מצטיינת שירת החול שלו, יחד עם רגש דתי עמוק ואמונה שלימה במסורת אבותיו. קרובותיו סבלו ברובן מן הקיצוץ בשימוש בקהילות, ועד היום נחשבים חלקים חשובים מהן כאבודים. מבחינה זו שונה מהן סדר עבודת יום הכיפורים, שכנראה הגיע אלינו בשלימותו. סדר זה אינו מעניין כל-כך מבחינת תכנון המחבר אינו מפתיענו בביאורי הלכה חריפים. שומר הוא על התכנית המקובלת, הנמשכת והולכת ממעשה בראשית ועד לבחירת אהרן ובניו. הוא מתאר את מהלך עבודת הכהן הגדול בבית המקדש לפי סדר המשנה, על-פי רוב בנוסח המשנה עצמה. מה שמעניין אותו, היא הצורה הפיוטית והשפה האצילה, בה הוא נותן את התוכן ההלכתי בחרוזים.

סדר-העבודה של הראב"ע – הטיז בשורת סדרי-העבודה שנמנו על-ידי אלבונן Studien zur Geschichte des jüdischen Gottesdienstes, ברלין תרס"ז, עמ' 93–94) – ידוע פחות מכולם. בימי הביניים היה סדר-עבודה זה מקובל בקצת קהילות איטליה ותימן, ונמצא בספרי תפילה בכתב-יד, מנהג רומא ותימן, יחד עם סדרי-עבודה אחרים. כנראה נתן היה הדבר לבחירתן של הקהילות. מלבד זה היה נהוג סדר-עבודה זה בקהילות דרום-צרפת עד הזמן האחרון. גם לדיוואן ר' אברהם אבן עזרא נכנסה יצירה זו. מאידך גיסא, חדלו כנראה להשתמש בה באיטליה ותימן, ולא נתקבלה בדפוס מחזור רומא (למן המהדורה הראשונה, שנוצצו-קול מגורה, רמ"ו). ובדפוס ה"תכלאל" (ירושלים, תרנ"ד; אף-על-פי שנדפסה בסוף ה"סליחות" של יהודי תימן – ירושלים תרמ"ז, ליוורנו תרצ"ט – בשיבושים מרובים). עדיין אין בידינו מהדורה מדעית של יצירות הראב"ע. רצוי יהיה אפוא עיבוד חדש והעתק מדויק על-פי המקורות העומדים כעת לרשותנו.

בעבודתי השתמשתי במקורות אלה:

ד = דיוואן לר' אברהם בן עזרא, י"ל על-ידי עקיבא בן יוסף איגר, ברלין תרמ"ו, עמ' 120 ואילך (על-פי כתב-יד שבספריה הלאומית בברלין).

[מהמסורת הדרום-צרפתית:]

א = סדר של יום כפור כמנהג אויגנין, י"ל על-ידי אברהם מונטיל, אמשטרדם תקכ"ה.

ק = סדר לימים נוראים [יום כפור] כמנהג קארפינטראץ, אמשטרדם תצ"ד.

ל = סדר ליום הכפורים כמנהג ק"ק לישלוא [L'Isle' sur la Sorgue], כ"י Heb. 4° 755 של בית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי שבירושלים (מן המאה הי"ח).

[מהמסורת הרומית:]

פ = מחזור רומא, כתי פרמה, ספריה Palatina, די רוסי 361 (מן המאה הי"ד, לפי התצלום הנמצא במכון לתצלומי כתבי-היד העבריים).

ר = מחזור רומא, כתי לונדון, המוזיאון הבריטי 636 (Add 17058). מן המאה הי"ד לערך, לפי התצלום הנמצא במכון לתצלומי כתבי-היד העבריים). כתב-יד זה נפסק בשורה 160.

[מהמסורת התימנית:]

ת = תכלאל כ"י Heb. 4° 909 של בית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי בירושלים (מן המאה הי"ז).

ת" = תכלאל כ"י Heb. 4° 949 של בית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי בירושלים (מן המאה הי"ז).

מובן שאף אחד מהמקורות הנ"ל – שברובם הם העתקים מאוחרים ובלתי ישירים שנשתנו בשימוש הקהילות – אינו יכול לשמש בסיס נאמן לקביעת הטקסט, ועל המהדיר לבחור בגירסא המתקבלת על הדעת.

מצד העניין, אין הפיוט דורש ביאור רחב, ולכן הסתפקתי בהוספת הערות מעטות לציון המקורות במקרא ובמשנה, להן רומז המחבר.

סימן: א"ב (כפול) אברם
משקל תנועות חפשי

אֲכִיר תְּהִלּוֹת יי.	אֲכִירָה סֵדֶר עֲבוּדָה
בְּרַכִּי נַפְשִׁי אֶת-יי.	בְּקוֹל רְנָה וְתוֹדָה
גְּדוֹלִים מַעֲשֵׂי יי.	גִּאֲוֹתוֹ הַבְּהִילֹתִי
דְּרָשְׁתִּי אֶת-יי.	דָּתוֹ הַשְּׂכִילֹתִי
הַגְּדִיתִי הַיּוֹם לִי.	הַדֵּת הַשְּׁמוּרָה לְפָנַי
וְאֶתְחַנֵּן אֶל-יי.	וְאֶכֶן תַּחֲנוּנִים

1 אוכיר פ 5 השמורה: הנתונה אקל 6 ואכין: ואבין ד

1. יש' סג, ז.
2. תה' מב, ה; שם קג, א; קד, א.
3. איוב כג, טז; תה' קיא, ב.
4. תה' לד, ה.
5. דב' כו, ג.
6. שם ג, כג.

זָכַר רַחֲמֶיךָ יְיָ.	זָחַלְתִּי וְאִירָא
חַן וְכְבוֹד יִתֵּן יְיָ:	חֲסִדֶיךָ יְבוֹאוּנִי מִהֶרָה
טָרַם יָדַע אֶת־יְיָ.	טוֹבָךָ הַחַיָּה רוּחִי
יָדַעְתִּי כִי־גָדוֹל יְיָ:	יִשְׂרָאֵל אִמְרָתְךָ כָּחִי 10
כִּי יֵשֶׁר דְּבַר־יְיָ.	כַּחַּ הַשָּׁפֵל מִן בְּלָבִי
לִדְעַת אֵת יְיָ:	לֵב טָהוֹר חֲדַשׁ בְּקָרְבִי
מֵהֲלֵל אֶקְרָא יְיָ.	מֵאֲתָךְ מֵהֲלָלִי
נִרְאָה אֶתָּה יְיָ:	נִעְלַמְתָּ וּמַעֲיֵן שְׁכֻלִי
שָׁבְרוּ עַל יְיָ.	סִמּוּךְ לֵבָב מִשְׁכִּיל שֵׁם 15
עָלֶץ לְבִי בִי:	עֲנִיִּים דְּבָקִים בַּעֲוֹשָׁם
פָּצִיתִי פִי אֶל־יְיָ.	פִּתְחֹתַי שִׁעְרֵי תְהִלָּה
צָדִיק אֶתָּה יְיָ:	צַדִּיקְתָּךְ בִּשְׁרָתִי תַחֲלָה
קָרֹב אֶתָּה יְיָ.	קָרָאתִיךָ בְּשִׁיר הַגִּיּוֹנִי
רַחֲמֶיךָ רַבִּים יְיָ:	רַבִּים אִם הֵם עֲצִי 20
שָׁמְעָה תִּפְלְתִי יְיָ.	שָׁעָה אֵלַי עַת אֲגִידְלָךְ
תַּתְעַנֵּן עַל־יְיָ:	תַּחֲוִי נַפְשִׁי וְתִהְלֶלְךָ
בִּצְרֹלִי אֶקְרָא יְיָ.	אֶפְרוּשׁ כַּפֵּי אֵל יְיָ
מִהֵר עֲנֵנִי יְיָ:	רָמָה קִרְנִי בִי
יְיָ שִׁמְעָה בְּקוֹלִי.	יְיָ קָרָאתִיךָ חוֹשָׁה לִי 25
יְיָ צוּרִי וְגֹאֲלִי:	יְיָ הִיָּה עֹזְרִי לִי

14 וּמַעֲיֵן: וּבַעֲיֵן אֶקְלֹפֶר	12 טָהוֹר: נִכְח פ	10 כָּחִי: רוּחִי ק
16 עֲנִיִּים: עֲנִיִּים אֶקְלֹפֶר דְּבָקִים: דְּבָקוּ פ	18 צַדִּיק אֶקֶל	15 לֵבָב: לֵב אֶקֶל
21 אֵלַי: אֵל קוֹלִי ק		17 תְּהִלָּה: תְּהִלָּה אֶקְלֹפֶר

7. איוב לג, ו; תה' כה, ו.	8. תה' קיט, מא; פד, יב.	9. שמ"א ג, ו.
10. שמות יח, יא.	11. תה' לג, ד.	12. שם נא, יב; הושע ו, ג.
13. תה' יח, ד.	14. במ' יד, יד.	15. תה' קמו, ה.
16. שמ"א ב, א.	17. שופ' יא, לה.	18. תה' קיט, קלו.
19. שם קיט, קנא.	20. שם קיט, קנו.	21. שם לט, יג.
22. שם קיט, קעה; יש' נח, יד.	23. שמ' ט, כט; תה' יח, ו.	24. שמ"א ב, א;
25. שם קמא, א; קל, ב.	26. שם ל, יא; יט, טו.	

סדר עבודה של ר' אברהם אבן עזרא

סימן: א"ב (פי ששה) אני אברהם בן עזרא קטן חזק (כפול)
משקל חפשי (6-8 תנועות), וההברות השואיות והמחוטפות אינן נחשבות

אֲמוּנִי לִבִּב הָבִינוּ מֶה נִרְאָה סוּד נַעֲלָם
אֱלֹהֵי רְאוּ וְהֶאֱמִינוּ וְאִמַּת יְיָ לְעוֹלָם:

אֲזוּרָע נָטָה בַּחֲכָמָה וְיִשְׁנוּ עַל אֵינוּ גִבֹר
אֶךְ בְּרִיאָה בְּדָבָר קָמָה מִי יֵצֵא הַדָּבָר:

5 אֲמוּנָתוֹ לָעַד הִיא זֶה אֱלֹהֵינוּ חוֹלְלָנוּ
אָמַר יְהִי אֹר וְיִהִי אֵל יְיָ וַיָּאֵר לָנוּ:

בֵּין עֲלִיוֹנִים וּשְׁפִלִּים הַבִּדֵּל בְּרָקִיעַ נִשָּׂא
בִּכְחוֹ יִבְשֶׁה הַשָּׁלִים וְיִשְׁמִים עָשָׂה:

בְּאֶרֶץ שֵׁת מִתְכַּנֶּת לְהוֹצִיא דָּשָׁא וְעֵץ רְטוֹב
10 בְּמֵאוֹנֵי צֶדֶק מֵאֻנָּת גַּם יְיָ יִתֵּן הַטּוֹב:

בְּרָא בְּגִבּוֹהִים סְדָרִים וְהוֹצִיא בְּמִסְפֵּר מַחְנֵיהֶם
בָּהֶם הַמִּשְׁלַל הָאוּרִים יְיָ עָשָׂה גַם שְׁנֵיהֶם:

גֹּזַר מִמֵּים שֶׁרָץ וְעוֹף כִּכְתוּב בְּדַת סִינִי
גַּם בְּהֵמוֹת מֵאֶרֶץ עָשָׂה כָלֶם יְיָ:

15 גִּדְּלָתוֹ לְאֵין קֵץ עֲצָמָה יְהַלְלוּהוּ גִדּוּדָיו בְּסוּדָם
גִּלְם עַל צִלָּם נִשְׁמָה כִּי לִי עֵץ אֲדָם:

1 מה נראה: מהנראה פר 2 ראו והאמינו ת" ראו ויאמינו פר ראו והבינו ד 3 וישנו על
אינו דאקפר: וישנו מאינו ת" וישנו מאילו (פי' מתקפו) ת על אשר(!) ל 4 הבריאה פ
5 לעד: לעדה אקלפר אלהינו: יי א 6 ויהי: ויהי אור פר 9 שת: שם פר
10 צדק: שחק פר 11 סדרים: חדרים פר 15 קץ: חקר פר 16 גלם: גולם תת'

2. תה' קיז, ב. 4. בר' כד, ג. 5. תה' קיט, צ. חוללנו: יצרנו, דוגמת תה' צ, ב:
ותחולל ארץ ותבל. 6. שם קיח, כז. 8. שם צו, ה. 10. איוב לא, ו; תה' פה, יג.
11. יש' מ, כו. 12. בר' א, יח; משלי כ, יב. 14. שם כב, ב. 15. תה' קמה, ג;
איוב יט, ב. 16. זכ' ט, א.

וּנְפִלְאוֹת שְׁמֵעוֹ אֶזְנִי בְּיוֹם הַגִּיחַ יי:	גִּלְהָ לִי סוּד מַעֲרַכְתּוֹ גִּמְרַ בְּסוּף שְׁשָׁה מְלֹאכְתּוֹ
וְנִלְדִים עָמְדוּ יַחַד יי אֱלֹהֵינוּ יי אֶחָד:	דוֹק וּמוֹצָק שְׁמַחוּ בְּחֵילָם 20 דוֹבְרִים בְּלִי שְׁפָה כָּלָם
לְקָרָא בְּשֵׁם עוֹף גַּם בְּהֶמָּה כִּי יי יִתֵּן חֲכָמָה:	דַּעַת בְּרוּרָה שֶׁתּ בְּאָדָם דְּרָכָם יָדַע וְהִבִּין סוּדָם
וְהִפִּיל שָׁנָה בְּמַעֲזוֹת מֵאֵת יי הִיטָה זֹאת:	דְּמָה אֶל בַּעֲזָר לְשַׁעֲשְׁעוֹ דְּבֵק בְּמוֹצָאת מְצֻלְעוֹ
אֶחָד מְנַע לוֹ כָּלוּ לא-יֵאבָה יי סְלוּחַ לוֹ:	25 הַשְׂכִּינָם בֵּין / רַק עֵץ הַסִּיתָם עָרוֹם רַע יוֹעֵץ
וְעֵינוּ מַעְרוֹמוֹ חֲזוּה כִּי דִבֵּר יי בִּזְהָ:	הָאִישׁ הַמֵּאכֵל הִטְהוּ הַרְגִּישׁוּ קוֹל גְּרִשְׁהוּ
וְגָדוֹל מִקְטוֹן עֲצָם רִיִּי לֹא רָצָם:	הַצְמִיחוּ שְׁנִים קְצִירִים 30 הִבִּיאוּ מִפְּרֵי נוֹתָרִים
שְׁעָה אֶל אֶל קָרְבָּנִי אוֹתָם זָכַר יי:	וְדַבְרֵי הַצְעִיר צִדְקוֹ וְאֵחַ הָרָגוּ וְדָמִיו צָעֲקוּ
יְהִיר שְׁרִירוֹת לֵב חָשֵׁב יי לְמַבּוּל יֵשֵׁב:	וְכַחֵשׁ מִפַּחַד אֵיוֹם וְשִׁבְעָתִים יָקָם יוֹם

17 גילה פר | סוד חס' ק 25 בן: הגן דתת- בן עדן פר | לו כלו: לאכלו דתת-
28 הרגישו: הרגיוזו קאלפר 29 שנים: שני ק

18. יש' יד, ג. 19. דוֹק: שמים, על-פי יש' מ, כב. וּמוֹצָק: המים. 20. דב' ו, ד.
21. איוב לג, ג. 22. משלי ב, ו. 23. בר' ב, כ-כא. 24. תה' קיח, כג.
26. ערום: הנחש, בר' ג, א; דב' כט, יט. 27. מערומי: על פי בר' ג, ו.
28. הרגישו: החרידו. במ' טו, לא. 30. יר' יד, י. 34. תה' כט, י.

וּזְלָתִי תָמִים בְּדוֹרוֹ פָּתַח יי אֶת אוֹצְרוֹ:	35 וְרָעַת בְּנֵי אָדָם רָמָה וּלְהַמְטִיר עַל הָאָדָמָה
מְכוֹנוֹת רַבּוֹת גַּב עַל גַּב וּבֹטֵחַ בְּיַשָּׁנָב:	זָךְ נִמְלֵט בְּתַבְּהָ עֲשׂוּיָה זָרַע בָּאָרֶץ הַחַיָּה
לְבָנוֹת בְּחֶמֶר הַדְּבִיקוֹם וַעֲצַת יי הִיא תָקוֹם:	זַעֲרִים לְבָנוֹת עֵיר חָפְצוֹ זֶה עִם זֶה הִתְיַעֲצוּ 40
וַיִּפֹּץ כָּל-אִישׁ לְפָאוֹת וַיִּגְבֶּה יי צְבָאוֹת:	זַעַף אֵל בָּלַל לְשׁוֹנָם זָקוּפִי לִכְבֹּשׁ גִּזְאוֹנָם
בְּנִין בּוֹ עָמְלוּ בּוֹנֵי מְגִדֵּל עַז שֵׁם יי:	חֹרְשִׁים שָׁמְעוּ קוֹל אוֹמֵר חָנָם / יְהִי אֵל גּוֹמֵר
מִבֵּית אָב יִקְחֻהוּ רוּחַ יי תִּגְיָחֻהוּ:	45 חֲמוּדוֹ כְּשׁוֹשָׁן פָּרַח חָרָס יֵצֵא מִמּוֹרָח
כִּי טוֹבוֹ מַעֲלָלָיו וְהִנֵּה דִבֶּר יי אֵלָיו:	חָנּוּ בֶן נִגְדָּע סוּדוֹ חָשׁ לְשָׁחוֹט בְּנוֹ יַחֲדוֹ
בְּנֶה וְהַעֲלֵהוּ לְפָנַי בְּרוּךְ אַתָּה לֵי:	טָהוֹר קַח אֵיל תַּחַת 50 טוֹבְתָךְ לֹא נִשְׁכַּחַת

35 זולתו אק 36 אדמה פר 41 זעף לאל פר | ובלל ת 42 לבב: לב אקלפר
43 חורשים: חרשים דר חרשים תפ | בו: כי פר 44 אל יהי ק 46 יצא: זרח א
יבא ר 47 כי טובו: בו כי טובו אקלפר 48 בנו: את בנו דאלפר 50 ברוך אתה
ליי: אתה עתה ברוך יי פר

35. בר' ו, ה. תמים בדורו: נח, בר' ו, ט. 36. יר' ג, כט. 38. משלי כט, כה.
40. שם יט, כא. 41. בר' יא, ט. 42. יש' ב, יז; ה, טז. 43. חורשים: שחרשו
בבנין, שמעו בת קול, וכנראה ר"ל, בניין שבו עמלו הבונים לשוא (תה' קכו, א) רק הקב"ה
יכול לגמרו. – משלי יח, י. 45. חמודו: אברהם. 46. חרס: שמש (איוב ט, ו),
על-פי יש' מא, ב: מי העיר ממורח, שדרשוהו על אברהם ב"ב דף טו, א; ב"ר ב, ג (עמ' 16)
ועוד. 48. בר', טו, ד. 50. שמ"א טו, יג.

טובי מקוים לא אבלישם
טוהר שב ויקרא שם
אני נאה ואוהב נאָאָה
המקום ההוא יי יראה:

טובה וצדקה עשה
טרח גלות עדן נשא
וזכרו היום לצאצאיו
ויי חפץ דכאו:

55 יחיד נכבד לכל בשר
ידיד נכתר בשנים עשר
הוליד תם ואיש מרמה
ברוכי יי המה:

ילד לעבד בהמכרו
ישב בדד עד בא דברו
רעה רבה צנפתהו
אמרת יי צרפתהו:

60 ירדו מצרים ישרים
יאור השחית בנים זכרים
את יעקב שבעים בניו
וירא יי וירע בעיניו:

כח מופתים נתן לענו
כאשר בא ובשר המוניו
ותחל רוח לפעמו
כי פקד יי את עמו:

כבואו אל תניז ענה
כמה האכלתה לענה
שלח מפרץ שכניה
ויי שם היה:

65 כביר לבב התאמר
כחש באלהים ואמר
ויוסף לענות אמוני
לא ידעתי את יי:

51 טובי: טובי לב פר 52 שב: שש אקלפר 53 חכרו: זכרו אפר זוכר קל
55 תם: איש תם תת- 56 ידיד: יחיד פר 58 בדד: בבור אקלפר | עד עת בא ת
59 מצרים פ | את יעקב שבעים בניו כתבתי: יעקב ושבעים בניו א את יעקב ושבעים בניו
שאר מקורות 61 נתן: הראה אקל חס' פר | רוח: רוח יי אקלפר 64 האכלתה:
האכלתם אקל 65 לבב: לב אקלפר

52. בר' כב, יד. 54. יש' נג, י. 55. יחיד: יצחק. 56. ידיד: יעקב. - יש'
סה, כג. 58. איכה ג, כח: תה' קה, יט. 60. יש' נט, טו. 61. שופ' יג, כה.
62. רות א, ו. 63. תנין: פרעה, על-פי יח' כט, ג ודרשת חז"ל מכילתא יתרו א (עמ' 194)
ומכילתא דרשב"י, עמ' 131. 64. יח' לה, י. 65. התאמר: על-פי תה' צד, ד.
66. שמות ה, ב.

לְרַעְתּוֹ כְּסִיל הַשְׁתַּנֵּעַ כִּי רָעָה יִנְחָלוּ רָעִים
לְכַדּוֹ עֲוֹנוֹ וַיִּנְגַע יִי אֶת־פְּרָעָה נְנָעִים:

לִילָה הִכָּה בָּנוּ בְּכוֹרוֹ וּבֵין טָמֵא לְטָהוֹר הִבְדִּיל
לָיִם הוֹלִיךְ צָר וְנַעֲרוֹ כִּי עַל יֵי הַגְדִּיל:

לִיבְשָׁה הַפֶּךָ יָם כִּי מָנָה רוּחוֹת עֲזוֹת
לְאֵל שׁוֹרְרוֹ עִם הַיָּיִם כִּי יַד יֵי עֲשָׂתָה זֹאת:

מַסְעִים כְּמִנְיָן שִׁבְטִים נָסְעוּ עַד בָּאוּ לְסִינֵי
מִפִּי שָׁמְעוּ מִשְׁפָּטִים פָּנִים בְּפָנִים דִּבֶּר יֵי:

מִקְדָּשׁ שָׁם עָשׂוּ לְעוֹשָׁם לְשֹׁכֵן בְּתוֹכָם תְּהַלְתּוּ
מִשְׁרָתִיו שִׁבְט שְׁלִישֵׁי שָׁם יֵי הוּא נִחַלְתּוּ:

מִהֶשְׁלַשׁ מִשְׁפָּחוֹת נִבְחַר אֶהְרֹן וְהִבְדִּילֹו
מִקְרִיב עֹלוֹת וְדַת מִנְחוֹת הַפְּלָה יֵי חֲסִיד לוֹ:

נָכֹן לְלִבּוֹשׁ שְׁמוֹנֶה תְּמִימִים מִכְּפָר בְּיוֹם תַּעֲנִית עֲוֹנֵי
נִפְרַשׁ מִשְׁבָּעָה יָמִים לְפָנֵי בֹא יוֹם יֵי:

נָגִיד בְּתוֹרַת אֵל מַעֲטִיר יִזְרַק דָּם כְּדַת קָרְבָּנִי
נִרוֹת יִיטִיב עֵת יִקְטִיר קִטְרֶת תִּמְיֵד לְפָנֵי יֵי:

67 השתגע: ישתגע אקלפר 69 בנו חס' ק 73 מסעים: מסעות אקלפר
75 שם עשו: עשו שם אקל | לעושה שם פר | תהלתו: נחלתו פר 76 משרתים שבט
יששם פר 78 ודת: ודם דאקל 79 תענית: כפור אק 81 מעטיר: מעתיר פר |
כדת דם א 82 ייטיב: טב דת

67. על-פי משלי כח, י. 68. בר' יב, יז. 69. ו' יא, מז. 70. יר' מח, כו.
71. תה' סו, ו. 72. יש' מא, כ. 73. יב מסעי בני ישראל, על-פי במ' לג.
ה-טו. 74. דב' ה, ד. 76. שם י, ט. 78. תה' ד, ד. 79. יומא ז, ה.
80. מכאן ואילך תיאור עבודת כהן גדול על-פי המשנה (יומא א, א והלאה). – מלאכי ג, כג.
81. מעטיר: מקריב, מעלה בעשן (דוגמת תרגום ירושלמי שמות יט, יח; וטורא דסיני עטר
כוליה). יומא א, ב.

נְכוּנִים פְּרִים וְאַלִּים וְכִבָּשִׁים
בָּם יִרְגְּלוּהוּ זִקְנֵי
נֶאֱמָן רוּחַ לְבוֹ יֵשִׁים
כִּי מְלָאכָה הִיא לִי:

85 סְגִי כְהֵנָה יִשְׁבִּיעוּהוּ
וְעָרַב יוֹם כְּפוֹר לְאָכֹל
סְעוּדָה רַבָּה יִמְנְעוּהוּ
וְדָרְשִׁי יי לא יִחְסְרוּ כָל:

סִבְבוּהוּ פְּרָחֵי לוֹיָהּ
בְּאֶצְבַּע צִרְדָּה נְכוּ נִגְדוּ
סוֹדֵרִים סִפְרֵי פְּלִילִיָּה
יִזְדוּ לִי חֲסִדוֹ:

90 סוֹד זְמַן הַשְׁחִיטָה יִנְעַם
וַיִּפְרָשׁוּ לְקָרֵב לְעוֹשֶׂהוּ
סֶדֶן בּוּץ בֵּינוּ וּבֵין הָעָם
כִּי יי מַחֲסֵהוּ:

עַת קִדְשׁוֹ יִדְּיו וְרִגְלָיו
וּפָשֶׁט וַיִּרֶד וְטָבַל לְעִבּוֹד
עָלָה וְנִסְתַּפַּג חוֹ מַעֲלָיו
יְשִׁימוּ לִי כְבוֹד:

עֲטָרַת בְּגָדֵי זָהָב עָלָיו
חוּבָה נֶאֱמָרָה בְּסִינֵי
עוֹד יִקְדֹּשׁ יִדְּיו וְרִגְלָיו
כִּי קְדוֹשׁ הַיּוֹם לִי:

95 עוֹלַת תְּמִיד אַחֵר קָרְצוּ
מֶרֶק אֶחָד מִכֶּהֱנִי
עַל יְדוֹ שְׁחִיטָה כִּחְפָצוֹ
הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר יי:

פְּקוּדֵי תָמִים יִשְׁלִים
יִזְרַק וַיִּקְרִיב רֹאשׁ וְאַבְרָיִם
פְּלִיאוֹת קִטְרֶת וְנִרוֹת כְּלוּלִים
פְּקוּדֵי יי יִשְׁרִים:

86 ימניעוהו תת" 88 סודרים: סדורים אקלפר | ספרי: סתרי אקל 89 ויפרשהו פר
91 קדשו: קדש אקל | פשט ת 92 חו: זה תת" 93 עטרת: עטות אקלפר | נאמרת
אקל 94 יקדש: קדש אקל | ורגליו: עליו פר 95 מרק אחר שחיטה אחד אקלפר
97 תמים: תמיד דפר 98 פליאת אק | כלולים: סלולים ת"

83. שם א, ג. 84. נאמן רוח: שאינו חשוד להיות צדוקי. - יר' ג, כה. 85. יומא
א, ה. 86. שם א, ד. - תה' לד, יא. 87. יומא א, ז. 88. שם א, ו. - תה' קז, טו.
89. יומא ג, א. 90. שם ג, ד. - תה' יד, ו. 91-97. יומא שם. 92. יש' מב, יב.
94. נח' ח, ט- (בשינוי). 96. שמות טז, כג; רי' י, ג. 98. יומא ג, ה. -
תה' יט, ט.

סדר עבודה של ר' אברהם אבן עזרא

פָּרְשׁוֹ סֵדִין וּבֹא לַעֲשׂוֹת סֵדֶר טְבִילָה כְּבָרְאֲשׁוֹנָה
100 פֶּאֶרִי בְּגִדֵי לָבָן לְכַסּוֹת עֲדוּת יְיָ נֶאֱמְנָה:

פֶּר בֵּין מִזְבֵּחַ לְאוֹלָם סִמֵּךְ יָדָיו עָלָיו בְּעֶמְדוֹ
פָּתַח פִּיו בְּשֵׁם אֵל עוֹלָם כִּי יִי סוֹמֵךְ יָדָיו:

וסומך שתי ידיו עליו ומתודה. וכך היה אומר וכו' והכהנים וכו'
ואף הוא היה מתכון לגמור את השם כנגד המברכים ואח"כ אומר
להם תטהרו. והן אומרים לו יהי רצון שיתקבל קרבנך ברצון. ואתה
בטובך תעורר רחמך וסלח לאיש חסידך:

פָּנָה לְמִזְרַח הָעוֹרָה לְגִלּוֹת הַסְּתוּם וְקִשְׁטוֹ
פֶּלְאֵי סוּד קִלְפֵי נִקְרָא וּמִי כָּל מְשֻׁפָּטוֹ:

105 פֶּקִיד אֵב מְשֻׁמָּאֵלוֹ לְאוֹת וּמִימֵינוֹ סֵן קְרוֹאִיו
פְּלִיאֹת שֵׁם וְעֲזָאוֹל לְרֹאוֹת סוּד יְיָ לִירְאָיו:

צָנִיף כְּבוֹד בְּאֵל מְצַפֶּה כִּי הוּא מֵנֵת חֶלְקוֹ וְחִבְלוֹ
צָדִיק טָרַף בְּקִלְפֵי וַיֵּדַע יְיָ אֵת אֲשֶׁר לוֹ:

צָדִיק יִרְאֶה לְמֵאֲמִין וּבְעֲלֹת שֵׁם בִּימִין / בְּעֲצֻמָּה
110 צוּעַק ... הַגִּבָּה יָמִין יָמִין יְיָ רוֹמְמָה:

צוּר אֵל רֹאשׁ בֵּית אֵב יִגְמוֹל טוֹב בְּעֲלֹת שֵׁם בְּשֻׁמָּאֵלוֹ
צוּחַ הַגִּבָּה שְׁמָאֵל כִּי מִי הִיָּתָה לוֹ:

100 פֶּאֶרִי: פֶּאֶר אֶקְפֶּר 101 סִמֵּךְ: סוֹמֵךְ ק' | שְׁתֵּי יָדָיו אֶק' 103 לְמוֹרָח: לְמוֹבַח אֶקֶל
104 פֶּלְאֵי סוּד: פֶּלְאֵי וְסוּד אֶקְלֶפֶר 106 פְּלִיאֹת אֶקְלֶפֶר 107 בְּאֵל: לֹאֵל קֶלְפֶּר |
וְחִבְלוֹ: וְגִרְלוֹ קֶל' 109 שֵׁם בִּימִין: בִּימִין שֵׁם דֹּתָת' | בְּעֲצֻמָּה: עֲצֻמָּה פֶּר
110 צֶלֶל צוּעַק <הַסֵּן> 111 יִגְמוֹל: גִּמּוֹל דֹּתָת' | לְעֲלֹת אֵל | שֵׁם חֲסִי' אֶקֶל |
לְשֻׁמָּאֵלוֹ א' 112 צוּחַ: צֶרַח ד'

99. יומא ג, ו. 100. תה' יט, ח. 101. יומא ג, ח. 102. תה' לז, כד. 103. יומא
ג, ט. 104. משלי כה, יד. 106. תה' כה, יד. 108. יומא ד, א. – במ' טז, ה.
110. תה' קיח, טז. 112. מל"א ב, טז.

קָשֶׁר לְשׁוֹן וְהוֹרִית בְּרֹאשׁ שְׁעִיר יִשְׁלַח בְּעֵד עֲוֹנֵי
קֹרִים יִתְּאוּ לְדְרוֹשׁ הַמוֹפֵת אֲשֶׁר דָּבַר יי:

115 קְדוֹשׁ אֵל וְקְדוֹשׁ מְשִׁיחוֹ שְׁעִיר מִכְפָּר עַל הַמּוֹנֵי
קְדָמוֹ כְּנֶגֶד בֵּית שְׁלוּחוֹ בָּזָה לֹא בָחַר יי:

קָדָם שְׁעִיר הַשֶּׁם כְּנֶגֶד בֵּית שְׁחִיטָה יַעֲמִידֵנּוּ
קָדָשׁ זֶה לַשֵּׁם יִגֹּד אֲשֶׁר פִּי יי יִקְבְּנוּ:

רָצוּי מְלִיץ עַל חֲסִידָיו אִמֵּר וְדוּי בְּעֵד כְּהֵנִי
120 רָץ וְסִמָּךְ עַל פֶּר יָדָיו וְסוֹמֵךְ צְדִיקִים יי:

וסומך שתי ידיו ומתודה שניה. וכך היה אומר וכו' והכהנים
וכו' ואף הוא היה מתכון וכו' וסלח לשבט משרתיך:

רָמָה קָרַן תַּפְאֲרָתוֹ בְּשָׁחֲטוֹ פֶּר וְקִבֵּל דָּמוֹ
רָץ הַמְמָרֵס בּוֹ לְקַחְתּוֹ יי אֱלֹהֵיו עֲמוֹ:

רָץ וְנָטַל מִחֲתָה וְעָלָה אֶל רֹאשׁ מִזְבֵּחַ קָרְבָּנִי
רָץ אַחֵר חֲתוּת מְלֵא וַיֵּצֵא לִפְנֵי יי:

125 שֶׁם כֶּף וּמִחֲתָה הוּצִיאוּ לוֹ וּבִמְלֵא חֲפָנָיו רֵב הוֹדוֹ
שֶׁם כֶּף הַקְטָרֶת בְּשִׁמְאָלוֹ וַיִּי יָכִין צִעְדּוֹ:

שֶׁם מִחֲתָה בֵּין שְׁנֵי בָדִים וְזֶה אוֹת שְׁאִין כְּמוֹהוּ
שֶׁם נִכְנָס אִישׁ מִחֲמַדִּים כִּי מְלֵאךְ יי צָבָאוֹת הוּא:

115 שְׁעִיר: ושעיר אקל 116 קדמו: קדש אקלפר 117 השחיטה אקלפר
119 ומליץ אקל 123 המחחתה ת | מזבחי ד 125 מחתה וכף ק | ובמלאה קלפ
126 שם מחתה בימין וכף בשמאלו אקלפר | יי יכין (הכין פר) צעדו: ועובד ברוך שם
כבודו דתת' 127 זה אות: האות דתת'

112-113. יומא ד, ב. 114. מל"א יג, ג. 116. שמ"א טז, ח. 118. יש' סב, ב.
120. תה' לו, יז. 121. יומא ד, ג. 122. במ' כג, כא. 123-132. יומא ה, א.
124. שמ"א י, כה. 126. משלי טז, ט. 128. מלאכי ב, ז.

שָׁמַר הַדָּת בְּמִסּוּרָת לְמִלָּא עֲשֹׂן הֵיכַל לְפָנַי
שָׁם עַל גִּזְלִים קִטְרַת וְהִרְיָחוּ בִּירְאָת יי:

תָּמִים לְחִיצוֹן יֵצֵא לוֹ וּלְפָנַי יי יִשְׁפּוֹךְ שִׁיחוֹ
תִּפְלֶה קֶצֶרָה בְּהַתְּפִלָּלוֹ הוֹשִׁיעַ יי מִשִּׁיחוֹ:

תְּשׁוּעָה תִּצְרְנוּ בְּקַחְתּוֹ דָּם מְמָרֵס בּוֹ בְּמוֹרָא
תְּשׁוּבָתוֹ לְבֵית תְּפָאֲרָתוֹ כִּי יי עֲלִיּוֹן גּוֹרָא:

135 תַּעֲוֹדַת לְמַעְלָה גַּם לְמַטָּה מְכַל חֶכֶם גַּעְלָמָה
תּוֹרַת מִצְלִיף מִשְׁפָּטָה תּוֹרַת יי תְּמִימָה:

אֶת הַדָּם יֵצֵא עָלֵי כֵּן בְּצִאתוֹ וַיִּבְיֵאוּ כְּהֵנִי
אֶת הַשְּׁעִיר הַמּוֹכֵן אֲשֶׁר יִלְכְּדֵנוּ יי:

נִשְׁחַט וְקָבַל אֶת דָּמוֹ וַחֲקוֹ כַּחֲקֵי פֶר נִשָּׂא
140 נִכְנָס וְעָמַד עַל מְקוֹמוֹ צִדְקַת יי עֲשֵׂה:

יֵצֵא דָם כְּדַת נַעֲרֻכַת וְדָם פֶּר יִטּוֹל כְּדַת סִינִי
יז כְּמִצְלִיף עַל הַפְּרֻכַת אֲשֶׁר לְפָנַי יי:

אֶת דָּם זֶה בְּדָם זֶה לַעֲרוֹת הִלָּכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינִי
אֶת הַמִּלָּא בְּרִיקָן בְּתוֹרוֹת מִלָּא אַחֲרֵי יי:

145 בְּצִאתוֹ לְמוֹזֶבֶח יַעֲטָה מַעֲלֵל חָן בְּנִפְשׁוֹ עֲזוֹ יִרְהַב
בְּשָׁבַע חֲטָאוֹת יִחְטֵא קֹדֶשׁ יי אֲשֶׁר אָהֵב:

129 היכל לפני: היכל יי קל 130 גזלים על הקטרת פר 135 תעודה אק |
גם למעלה גם למטה ל 137 יניח פר | עלי: על אקלפר 139 כחקי: כחוק פר
141 נערכת: מערכת א 142 יז כמצליף: יצליף פר 144 בריקן: ברית דתת- (חיקנה יד
שניה בריקן ת-) 145 עז: ועז פר

130. יש' יא, ג. 131. תה' קב, א. 132. שם כ, ז. 134. שם מז, ג.
135-146. יומא ה, ג-ד. 136. תה' יט, ח. 138. יהושע ו, יד. 140. דב' לג, כא.
142. רי' טז, יח. 144. דב' א, לו. 146. מלאכי ב, יא.

סדר עבודה של ר' אברהם אבן עזרא

רץ לשעיר גורל עבדיו עליו יהודה כחשי
רץ וסמך עליו ידיו אדני בסמכי נפשי:

וסומך שתי ידיו עליו ומתודה שלישית. וכך היה אומר וכו' והכהנים
וכו' ואף הוא היה מתכון וכו' וסלח לעדת ישורון:

השעיר החי אחל ונושא על ראשו עוני
150 הנושא אותו לעזאזל ישא ברכה מאת יי:

מה רבו גילי בעדתי כי נטהרתי מזדוני
משלח הוא ביד איש עתי עת לעשות ליי:

בהגיעו לצוק לאחוריו דוחפו ומתגלגל בעצמו
בו אות בהתפזר אבריו כי רוצה יי בעמו:

155 נצר חק לגפש ינעם המשיח ראש כהני
ושפרו פר ושעיר קרעם למלא את דבר יי:

עת יוציא אמורים נרצה ונותן במגס ומקטיר בעתו
עוד קלעם והוציאם חוצה כי יי אתו:

זך יברך שמונה ברכות אחר עמדו בסוד כהני
160 זכר פרשיות ערוכות בספר תורת יי:

רץ לעשות סדר טבילה ולבש בגדי זהב בנגהיו
רחץ ידיו ורגליו ונעלה בגאון שם יי אלהיו:

147 עבדיו: מעבדיו פר | יהודה: יהודה אקל 151 בעדתי: בדעתי אקלפר
153 לאחוריו: מאחוריו אלק | דחפו ק 154 בהתפזר: בהתפרד פ 155 נצר: נצור ק
158 עוד דת-פ: עת תאקלר 159 בסוד: בראש אקלתת" כאן נספס ר

147. יומא ו, ב. 148. תה' נד, ו. 149. וי' טז, כא. 150. תה' כד, ה.
152. וי' טז, כא; תה' קיט, ככו. 153-158. יומא ו, ה-ו. 154. תה' קמט, ד.
155. נצר: נצירת החוק, שמירת החוק. 156. מל"א ב, כו. 158. ברא' לט, ג.
159. יומא ז, א. 160. דה"ב לד, יד (בשניו). 161. יומא ו, ג. 162. מיכה ג, ג.

אֵילֹו וְאֵיל הָעֵץ הַשְּׁלִים
כַּאֲשֶׁר הָעֲתִיקוּ זִקְנֵי
אוֹתוֹת וּמַעֲשִׂים הֵם גְּדוֹלִים
זֶה הַיּוֹם עֲשֵׂה יי:

165 קִדְשׁ וּפֶשֶׁט וְהַשְּׁלִים טְבִילָה
וְלִבֵּשׁ לְבָן וּבָא לְפָנַי
קִדְשׁ יְדֵי וְרִגְלָיו תַּחֲלָה
וְיָשׁוּב אֶל יי:

טַעֲמֵי כֶף וּמַחֲתָה הַבִּיָּאם
בֵּין שְׁנֵי בָדִים שֵׁם שְׁנֵיהֶם
טָהוֹר יִמְלֵא לְהוֹצִיאָם
וְעַנֵּן יי עֲלֵיהֶם:

נָטַר דַּת קִדְשׁ בְּפֶשֶׁטוֹ
וְסִדֵּר טְבִילָה תַּחֲלָתוֹ
נָאוֹר סוֹת זָהָב יַעֲטוֹ
כַּהֲנֵת יי נַחֲלָתוֹ:

חֵיל גָּבֵר כְּאִישׁ גְּבוּרוֹת
בְּהִקְטִיר הַקְּטֹרֶת וְעָשָׂן
חֵשׁ לְהִיטִיב אֶת הַנְּרוֹת
וּבִטַּח עַל־יְיָ יִדְשָׁן:

זֶהִיר יִקְדֹּשׁ וּפֶשֶׁט זֶהֱכִיו
אֲזִי יִלְבֹּשׁ בְּגָדֵי עֲצָמוֹ
זֶה יוֹם טוֹב עוֹשֶׂה לְאוֹהֲבָיו
כִּי הָיָה יי עֲמוֹ:

175 קוֹל נִשְׁאוֹ שְׁרֵי וְנוֹנֵי
שִׁבְעַ שְׁמֹחוֹת כְּנֶן רָטוּב
קוֹל אוֹמְרִים הוֹדוּ אֶת־יְיָ
הוֹדוּ לֵי כִי טוֹב:

164 הם חס' פ 165 לבן: בגדי לבן אק 167 בין: ובין אקלפ 168 ימלא: ימהר
קלפ ימלא ידו א 169 נטר: נצר אל נצור ק | קידוש פ 171 כאיש: כאש ד |
קטורת אל | ועשן: יעשן קל ועישן ת" 173 אז: אזי ד 174 כי היה יי עמו: אחר זה באה
באפ תוספת 5 בתים (שלום לעמו ציר יזכור...) בסימן שלמה, שהם סוף העבודה של ר' שלמה אבן
בכירול 'אלהים אל ראשון ואחרון', עיין דוידזון, אוצר א 5607.4638 ש אחר 1244. 176 קול אומרים...
כי טוב: קול אומרים הודו ליי לעולם (לעולם חס' פ) כי טוב דדת-פ

163-174. יומא ז, ג-ד. 164. תה' קיח, כד. 166. יש' נה, ז. 168. במ' י, לד.
170. יהושע, יח, ז. 172. משלי כח, כה. 174. שמ"א יח, יב. 176. יר' לג, יא;
תה' קז, א ועוד.

השלמה למחזור ליום הכפורים

בתוך עלון נדפס וכתב־יד

הרהיטים "מי לא ייראך מלך הגנים", שנהגין לומר במנהג אשכנז ופולין ביום כיפור אחרי הקדושה שבתפילת שחרית – ובמנהג צרפת הקדום נהגו לחלקם בין שלוש התפילות שחרית מוסף ומנחה – לא הגיעו, כידוע, לדפוס בשלימות. ברוב המחזורים נשמטו או קוצרו שתי הפסקאות שעל מלת "הגנים" והפסקא שעל מלת "מלכותם". ייתכן שהמדפיסים פחדו מהצנוורה להדפיס פסקאות שתכנן מכון נגד הגנים ועד מלכות אדום, וייתכן גם כן שהקהילות במשך הזמן לא מצאו טעם באמירת פסקאות כאלה ולא רצו לעורר בלבול המתפללים רגשי איבה ונקמה דווקא ביום הכיפורים – עובדה היא, שברוב הדפוסים הישנים שבדקתי נמצאות הפסקאות כמו שאנו רגילים למצואן עוד בדפוס ר' וולף היידנהיים והבאים אחריו, היינו: הפיוט שעל מלת "הגנים" הראשונה נשמר רק באותיות א, ב, ג, ד, ו, ח וכו', והשורות המדברות על הגנים נשמטו; הפיוט שעל מלת "הגנים" השנייה חסר לגמרי; הפיוט שעל מלת "מלכותם" מקוצץ דוגמת הראשון. סידור זה מתאים כנראה למנהג רוב הקהילות, ורק בק"ק פפד"מ ובקצת קהילות שבאיטליה הצפונית נהגו שלא לאמץ כלל².

רק יחידים מצאו דרך להעתיק לעצמם את הפיוטים הנ"ל מתוך כתב־יד קדומים שבהם נמצאים³, ומסתמא היו העתיקים כאלה בידי ר' מאיר לטריס או בידי אנשי קהילתו בזמן שהוציא את המחזור עם פירושו (פראג תרי"ז ואילך); שם הוא נותן את נוסח "הגנים" הראשון – מחולק לשניים (חציו השני במקום "הגנים" השני) ובשינוי הנוסח מקומות אחדים מפני דרכי שלום – ואת נוסח "מלכותם" בשלמות (משם נתקבל הפיוט "מלכותם" – אבל לא "הגנים" – גם במהדורות המחזור עם תרגומו הגרמני של י"מ זק"ש). ממקור אחר, מפירוש הראב"ן למחזור בכתב־יד, הדפיס בעל הפירוש מטה לוי ובית לוי, ר' אהרן ממכילישוק, את שני החלקים האלה, אף־על־פי

1. עיין ספר המחכים לר' נתן ב"ר יהודה, מהדורת פריימן, אשכול, כרך ו, עמ' 153. סדר טרויש לר' מנחם ב"ר יהודה, מהדורת וייס, עמ' 27.
2. הושמטו למשל במחזור סבינוטה־קרימונה שי"ז–ש"כ ובכל כתב־יד מחזור אפ"ם (עיין קריית ספר ל, עמ' 266 [לעיל, עמ' 106]). במחזור אויגספורג רצו הוסרו כנראה על־ידי הצנוורה.
3. העתק ממין זה נמצא בבית הספרים לפי הסימן Heb. 8° 1470. גרסאותיו זהות עם העלון ע.

שפירושו מוסב רק לשורות שאינן מכוונות נגד הגוים (וילנא והורדנא תקצ"ה. הלבשרשט תר"ך לערך, ועוד). "הגוים" השני אינו נדפס בשום מחזור. ובכל זאת, גם זה הופיע בדפוס, אמנם לא במחזורים הנפוצים, אלא יותר בסתר. בזמן האחרון הגיע אל בית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי עלון (סימנו L782) בגודל $20 \times 32,5$ ס"מ, שנדפס כנראה באמשטרדם (או באחד מבתי הדפוס שבגרמניה שרכשו אותיות אמ"ד). תק"ס לערך. עלון זה מתחיל בנוסח "אל מלך יושב" – כפי שנדפס פעמים רבות בעלונים לטובת המתפללים, וממשיך אחריו בלי הפסק, באותיות צור: "ויילין אין פיל מחזורים די על חטאים שלא כסדר שטיהן, האבי זיא היר כסדר כפי שכתבו הפוסקים גשטעלט". הסדר הנקבע כאן הוא: עולה, חטאת, קרבן עולה ויורד, אשם, אשם תלוי, מכת מרדות, מלקות ארבעים, מיתה בידי שמים, כרת וערירי, ארבע מיתות בית-דין. – אחר-כך הוא ממשיך: "דש זאנט מן צו (שחרית) פון (יום כפור)", והנה נמצאים לפנינו שלושת החלקים הנזכרים, היינו "הגוים" ראשון ושני ומלכותם". עלון זה גרם לי שאטפל בפיוטים אלה ואוציא אותם מהאפלה שהיו מונחים בה.

כמובן, בימינו יש להם רק חשיבות היסטורית, מאחר שרוב הקהילות חדלו לומר את כל הרהיטים מחוסר זמן או מתוך הנטיה להמעיט בכלל בפיוטים. אשר לתוכן הפיוטים, יש לומר שההתקפות נגד הגוים מובנות היטב מתוך מצב היאוש שבו נמצאו היהודים בימי הביניים בארצות הנצרות, ועל הרדיפות הרצופות לא יכלו להגיב בחיל ובכוח, אלא פנו אל אביהם שבשמים ששייב לרודפיהם כפעלם ויוציא את ישראל מעבדות לחרות ומאפלה לאורה. ביטויים חריפים כאלה הנמצאים כאן הם תגובה ספונטנית על כל העול שסבלו, תגובה, מתוך שברון לב ומרירות נפש, המתאימים לחסידות העמוקה (הפרימיטיבית במקצת) של מחבריהם. המתפלא על חריפותם ועל אכזריותם, אל ישכח באיזו תקופה ובאלו תנאים נכתבו.

לעיבוד הנוסח היו לרשותי מקורות אלה:

- ע = עלון L782 של בית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי בירושלים.
 ג = מחזור גירנברג כ"י המפורסם, כעת בספריית שוקן בירושלים.
 ו = מחזור ווירמזא כ"י, צילום בספריית שוקן.
 א = כ"י אדלר 2693, הועתק בשעתו על-ידי ד"ר יוסף מרקוס בשביל ד"ר מ' זולאי ז"ל בירושלים (שהשאל לי את ההעתק בטובו).
 ל = כ"י לונדון, המוזיאון הבריטי, Or. 2734, הועתק בשעתו על-ידי א' ראו (רק לשני "הגוים").

4. מחבר הרהיטין שלפנינו הוא קלונימוס הזקן לפי צונץ, ל"ג, עמ' 108. פיוט דומה על מלת "הגוים" הראשונה בפסוק ירמ' י, ז נדפס על-ידי יוסף מרקוס, גנזי שירה ופיוט, תרצ"ג, עמ' 80 והערה עמ' 131, ואחר-כך בתוך מ' זולאי, פיוטי ינאי, עמ' שפב. ויש להשוות לו את הפיוט "האומרים לכילי שוע" בקרובה ליו"כ, שם, עמ' שלט.

השלמה למחזור ליום הכפורים

ובכן מי לא יראה מלך הגוים

כימין: א"ב

הגוים	אָפּס וְתוּהוּ נִגְדָךְ חֲשׂוּבִים.
	בַּחוּנִיךָ בְּדוֹדִים וְעַמָּם לֹא נִחְשָׁבִים:
הגוים	גִּדְלִים מַעֲשֵׂה תַעֲתוּעַ וְהַבְלִים.
	דְּבַקְיָה בְּדוֹלִים מִסּוּגְדֵי לְעַץ בּוֹלִים:
5 הגוים	הָכִין פֶּסֶל מִבְּקָשִׁים חֲרָשִׁים.
	וְתִיקְיָה בְּהִשָּׁכֵם וְהָעֶרֶב יַחֲוֶדֶךָ פּוֹרְשִׁים:
הגוים	וְהָבֵם לְאַפְסוֹדֹת מַסָּכָה מְכִינִים.
	חֲרָדֵי דְבָרְךָ לְעַבְדְּךָ בִּירְאָה מוֹכִנִים:
הגוים	טוֹעֲנִים בְּכַתְּף יִתֵּר צְלִיתָם.
10	יְדוּעִיךָ כּוֹרְעִים לָךְ בְּפִקּוּק חֲלִיּוֹתָם:
הגוים	כֶּסֶף מְצַפִּים עֵץ פֶּסֶלָם.
	לְקוֹחִיךָ בַּחֲבִיּוֹן עוֹף יִשְׁמּוּ כֶסֶלָם:
הגוים	מְכִנִּים קִדְשֶׁתְךָ לְעוֹל הַזֹּמָה.
	נִשְׁוֹאִיךָ מְשַׁקְצִים יָחוּם אֲשֶׁת הַזֹּמָה:
15 הגוים	סָמַל תְּמוּנַת נְאֻלָּח מְאֻלִּיהֶם.
	עֲמָךְ מַעֲיִדִים אֲדוֹנִיתְךָ אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים:
הגוים	פֶּגֶר מוֹבֵס פַּחוֹזֹת תַּכְלִיתָם.
	צִבְאִיךָ קִדּוֹשׁ אֶתָּה יוֹשֵׁב תִּהְלֹוֹתָם:

3 געוילים 1 תעתועים ל | תוהו אע 5 הכין כך מנוקד בכל המקורות 7 זהבים אע
8 דברייך אע 9 יתר: יתור? (נדפס בטעות יחור) ע 11 כסף: זוהב הוס' אע 12 בחביון
עוץ: חביון עז ל 14 הזמה: מזמה ל 15 נאלח: עולה ל 16 אלהי: אלוה אע
18 אתה קדוש 1 אומרים קדוש ל

1 אפס ותוהו נגדך חשובים: ע"ש ישע' מ, יז; מא, יב. 2 בחוניך נחשבים: במד' כג, ט.
3 מעשה תעתוע: ירמ' י, טו. 4 דבקיך: דבר' ד, ד. מסוגדי לעץ בולים: ישע' מד, יט.
5 הכין פסל מבקשים חרשים: ישע' מ, כ. 6 בהשכם והערב יחודך פורשים: מביעים
בפירוש, והכוונה שפורסין על שמע בוקר וערב. 7 זהבים... מכינים: ישע' ל, כב. 8 חרדי
דברך: ישע' טו, ה. 9 טוענים בכתף יתר צליתם: ר"ל עושים פסל משארית צליתם, עיין
ישע' מד, יט. 10 כורעים... חליותם: עיין ברכות דף כח, ב: המתפלל צריך שיכרע עד שיתפקקו
כל חוליות שבשדרה. 11 כסף מצפים עץ פסלם: עיין ישע' ל, כב. 12 לקוחיך: ע"ש
שמות ו, ז. בחביון עוץ: חבק' ג, ד. ישימו כסלם: תהי' עז, ז. 13 לעול: פי' לילד, ע"ש
ישע' מט, טו, והכוונה אל ישו הנוצרי. 14 אשת הזמה: יחזק' כג, מד. 15 נאלח: איוב טו,
טז (הכוונה אל ישו), פי' נוהגים אלהות בתמונתו. 17 פגר מובס: ישע' יד, יט. פחוזות: ירמ' כג,
לב, פחוזות תכליתם: ר"ל תכלית פחוזותם. 18 קדוש... תהלותם: תהי' כב, ד.

השלמה למחזור ליום הכפורים

הגזרים	קוראים ללא מושיע ומועיל.
20	רעה ושענים בך מלמד להועיל:
הגזרים	שקר נסכם ולא אמן.
	תמימה אמן אמונתה בועדם ינאמן:

19	לא לא מושיע ע	21	שקר נסכם ולא (לא ו) אמן: שופכים נפשם ללא אמן ל
22	בועד ל		

19	ללא מושיע ומועיל: כנראה לקוח מתקיעתא דרב, ועיין ירמ' ב, יא.	20	מלמד להועיל:
21	שקר נסכם: ירמ' י, יד. ולא אמן: דבר' לב, כ.	22	אמן אמונתך:
	ישע' מה, יז.		ישע' כה, א.

ובכן מי לא יראך מלך הגזרים כי לך יאתה כי בכל-חכמי הגזרים

ע"ס א"ב

הגזרים	אימים ומזמים קדר ואדומים.
	בלעם קלעם גמומים דמומים:
הגזרים	גומר ומגוג אשכנז ורומים.
	דכאם הכאם זעומים ומחרמים:
5 הגזרים	הגרים קטורים לודים וארמים.
	וכחם שפחם מתחת רמים:
הגזרים	זרח ונחת מזים ושמים.
	חסמם כרסמם שימם שוממים:
הגזרים	טבח גחם ויתר ראומים.
10	יסרם חסרם מהיות אומים:

2	גממם דממם אע	3	ורומים לאע: ותוגרמים נו	4	זעומים ומחרמים (מחרמים נ):		
	זעמם והחרימם אע	5	לוד נ	7	נחת ואע	8	חסמם: חרסמם שימם: שיתם נ
	10	חסרם: הסירם לנו					

1 אימים: דבר' ב, י. מזומים: שם ב, כ. קדר: ברא' כה, יג. ואדומים: שם כה, ל. 2 בלעם: תהל' כא, י. קלעם: ע"ש שמ"א יז, מט, פי' זרקם. גמומים: גדועים (הביטוי לקוח מהחקלאות, שביעית ד, ה ועוד). דמומים: ע"ש שמות טז, טז. 3 גומר... ותוגרמים: ברא' י, ב-ג. 4 הכאם: הכם. זעומים: פגועי זעם, משלי כב, יד. 5 הגרים קטורים: זרע הגר וקטורה, נשי אברהם. לודים וארמים: ברא' י, כב. 6 וכחם: הוכיחם. מתחת רמים: מתחת השמים. 7 זרח ונחת מזים ושמים: ברא' לו, יג. 8 חסמם: חסום אותם, תעכבם. כרסמם. תהל' פ, יג. שימם שוממים: ע"ש איכה א, יג. 9 טבח גחם ויתר ראומים: ר"ל ויתר בני ראומה פלגש נחור, ברא' כב, כד.

השלמה למחזור ליום הכפורים

הגוים	כפתורים כסלוחים לטושים ולאים.
	לפתם כפתם סעורים רעומים:
הגוים	מבשם ואדבאל משמעים ודומים.
	נפצים הפיצים שיתם הדמים:
15 הגוים	סבא וחווילה סבתכא ורעמים.
	עקרים קרקרים דוויים עמומים:
הגוים	פלשת עמון אשור ועילמים.
	צמתם המיתם תגם למהלומים:
הגוים	קדר ומואב לודים וענמים.
20	רטשם נטשם דקים צנומים:
הגוים	שישך ומדי כתיים ולב-קמים.
	תעבם תעיבם לאין תקומים:

11 כסלוחים כפתורים ו 12 סעורים רעומים ו 1 סערם רעומים ול סערם רעמם אע
13 משמע אע 15 סבתכא: וסבתא ל 16 דגם עקמם אע 17 ועמון נו | ואשור ו
19 קדר: קיר ו | לודים: להבים ו 20 דקם צנומים אע 21 וכתים ו

11 כפתורים כסלוחים: ברא' י. יה. לטושים ולאומים: שם כה, ג. 12 לפתם:
קלקלם, איוב ו, יח על-פי תרגום יונתן. כפתם: קשרם, כבלם, והמלה היא ארמית ומשנית (תמיד ד, א
ועוד). סעורים רעומים: פגועים בסער ורעם. 13 מבשם... ודומים: ברא' כה, יג-יד.
14 שיתם הדמים: חתיכות, ע"ש דניאל ב, ה. 15 סבא... ורעמים: ברא' י, ז.
16 קרקרים: נפצם, במד' כד, יז. עמומים: אפלים, יחזק' לא, ה. 17 אשור ועילמים: ברא'
י, כב. 18 למהלומים: למכות (במקום: למהלומות), משלי יח, ו. 19 קדר: כבר נזכר בטור ו.
לכן נראית הנוסחה קיר ומואב, צ"ל: קיר מואב, ישע' טו, א. לודים וענמים: ברא' י, יג (לעומת
הלודים הנזכרים לעיל בטור 5), וי"ג: להבים (שם). 20 רטשם: שברים, ישע' יג, יח. דקים
צנומים: ברא' מא, כג. 21 שישך: בבל, ירמ' כה, כו. מדי: ברא' י, ב. כתיים: שם י, ד. לב
קמים: הכשדים, ע"ש ירמ' נא, א. תעבם: דבר' ז, כו ועוד. תעיבם: תאפיל אותם, איכה ב, א. לאין
תקומים: לאין תקומה, ויק' כ, לו.

ובכן מי לא יראך מלך הגוים כי לך יאתה כי בכל-חכמי
הגוים ובכל-מלכותם

ע"ט א"ת ב"ש

מלכותם באבדך עובדי פסילים נסכים.
תכון מלכותך מלך מלכי המלכים:

1 פסילי ו | נסכים ע

1 מלכותם: מלכות הגויים. באבדך: כפי הנראה מוסב גם למעלה גם למטה, וכן כל חבריה, פי' באבדך
מלכותם, היינו עובדי פסילים נסכים. נסכים: כינוי לפסלים, ישע' מא, כט ועוד.

השלמה למחזור ליום הכפורים

- מְלָכוֹתָם בְּבִלְעָף בּוֹטְחֵי הַכֵּל תַּעֲתוּעִים.
שָׁמַיִם וָאָרֶץ שִׁבְחָהּ יְהוָה מְבִיעִים:
5 מְלָכוֹתָם בְּגִדְעָה מְקִימֵי אֲשֵׁרִים וְחַמְנִים.
רוֹמְמוֹתֶיהָ יִקְרָאוּ בְּגֵרוֹן הַמּוֹנִים הַמּוֹנִים:
מְלָכוֹתָם בְּדִכְאָה דּוֹרְשֵׁי-קֶטֶב תּוֹהוֹ וּבַעֲלִים.
קִדְשָׁהּ וְעוֹ תִּסְפֹּד כְּמַפִּי עוֹלָלִים:
מְלָכוֹתָם בְּהִרְסָהּ הַמַּתְהַלְלִים בְּאִלְיָלִים.
10 צְדָקוֹתֶיהָ יִגְדוּ בְּאִיִּים אֶל אֱלֹהִים:
מְלָכוֹתָם בְּנִכְחָד הַמְּטַהֲרִים וְהַמְתַּקְדְּשִׁים.
פֶּאֶר מְלוֹכָה יִנְחִלוּ נְטִיעֵי כְּנַת קְדוּשִׁים:
מְלָכוֹתָם בְּזַעֲמָה שְׁטִי-כּוֹב פּוֹנֵי אֶל-רֹהֲבִים.
עֲלוֹי כְּבוֹד-שִׁמְךָ יִתְּנוּ כָּל בְּאֲהָבִים:
15 מְלָכוֹתָם בְּחִשְׁפָּךְ סוֹגְדֵי מַעֲשֵׂה חֲרָשִׁים.
סִפּוֹר מַעֲשֶׂיךָ בְּרִנָּה יִפְצְחוּ מְאָרִישִׁים:
מְלָכוֹתָם בְּטֹאטֵאךְ טוֹעֲנֵי עֲצָבִים עֲשׂוּיִים פְּרָקִים.
נוֹעִם דַּע יִרְאָתְךָ יִתְמַלְאוּ אֲרָקִים:
מְלָכוֹתָם בִּידֶךָ כּוֹרְעֵי נֹסֶבֶל מִשָּׂא לַעֲיָפָה.
20 מְשִׁתְּחוּיִם כָּל-בָּשָׂר לְפָנֶיךָ עוֹשֶׂה שַׁחַר וְעִיפָה:
מְלָכוֹתָם בְּכִלּוֹתֶךָ לְנַעַר רְשָׁעִים מִן-הָאָרֶץ.
לֵכֵן בְּמַלְכוֹת יִשְׁמְחוּ הַשָּׁמַיִם וְתִגְלֵי הָאָרֶץ:

4 יהו: יהיו אע 7 ובעלים: והבלים א 10 צדקתך אע 15 בחשפך: בחספך ו
בחסרך אע 17 עצבי א 18 יראתך: אמרתך נ 21 רשעים מן הארץ (מארץ נ)
אענ: כל רשעי ארץ ו 22 במלכו: צל במלכך?

3 הבל תעתועים: ירמ' י, טו. 5 אשרים וחמנים: ישע' יז, ח ועוד, והשווה יחזק' ו, ו: ונגדעו חמנים. 6 יקראו בגרון: ישע' נח, א. 7 קטב: מגפה, והפייטן השתמש בו לכינוי לאלילים. 8 תיסד כמפי עוללים: תהל' ת, ג. 9 המתהללים באלילים: תהל' צו, ז. 10 יגידו באיים: ישע' מב, יב. 11 המטהרים והמתקדשים: ישע' סו, יז. 12 נטעי כנת קדושים: ישראל, ע"ש תהל' פ, טז. 13 שטי כזב פוני אל רהבים: תהל' מ, ה. 14 יתנו: ישבחו, שופט' ה, יא. 15 בחשפך: ירמ' מט, י. סוגדי מעשה חרשים: הושע יג, ב. 16 ברנה יפצחו: ישע' מט, יג ועוד. מארישים: מביעים, לשון ארשת שפחים, תהל' כא, ג. 17 בטאטאך: בכבדך, ישע' יד, כג. טועני: נושאים על כתפם. עצבים עשויים פרקים: עיין ספרא קדושים א, יא: עצבים ע"ש שנעשו פרקים פרקים. 18 דע יראתך יתמלאון ארקים: ע"ש ישע' יא, ט, וארקים פי' ארצות, ע"ש ירמ' י, יא. 19 בידך: בזרקך, זכר' ב, ד ועוד. נסבל משא לעיפה: העצבים, ע"ש ישע' מו, א. 20 עושה שחר ועיפה: בוקר וערב, ע"ש עמוס ד, יג. 21 לנער רשעים מן הארץ: איוב לח, יב. 22 ישמחו השמים ותגל הארץ: תהל' צו, יא.

וידוי

גרסינן בתוספתא (ברכת ג ו) אין אומרים דברים [ר"ל תפלות ותחנונים] אחר אמת ויציב, אבל אומרים דברים אחר חפלה, אפילו כסדר וידוי של יום הכיפורים. הלכה זו — ייתכן שהיא רומזת על מנהג עתיק להתוודות אחר התפלה — עברה, כמעט כלשונה ממש, לסדר רב עמרם גאון, שהוא סדר תפילה העתיק ביותר שנשמר לנו (ח"א סי' לב). כמובן, דובר כאן, כמו בתוספתא עצמה, על תפילה פרטית שכל אחד יכול לסדר לפי טעמו ולפי צרכו. אבל במשך הזמן נתקבל מנהג היחידים ברבים ונקבע כמנהג תמידי בקהילות הספרדים.

אין אנו יודעים לאיזה נוסח של וידוי מתכוונת ההלכה שבתוספתא, ואיזה "סדר וידוי של יום הכיפורים" היה נהוג בתקופתה. כידוע היו תנאים שהסתפקו בנוסח כגון "אבל חטאנו" או "אבל אנחנו חטאנו" (בלי פירוט עיונות), והיו שדרשו פירוש החטאים דווקא, ונראה שכדי לצאת ידי חובת פירוש חובר בתקופה די קדומה הנוסח "אשמנו בגדנו" על סדר הא"ב, שנתקבל בכל תפוצות ישראל כנוסח רשמי בכל תפילות יום הכיפורים ובסוף סדר הסליחות בכל ימי הצומות ובלילי אשמורות שבחודש אלול ובעשרת ימי תשובה.

נראה שמנהג אמירת הוידוי בימות החול היה מעיקרו שייך לימי שני וחמישי בלבד, שהם, לפי השקפה עתיקה, ימי רצון ומרבים בהם בתחנונים. בסדר רב עמרם, שהשפיע השפעה גדולה על כל המנהגים ובפרט על מנהג ספרד, נמצא נוסח וידוי "אשמנו" רשום בין התפילות המיוחדות לשני וחמישי, לאחר התחינה "אם עונינו ענו בנו" ואמירת שלוש עשרה מדות (ח"א סי' צז). אבל במשך הזמן נתפשט אצלם המנהג לומר י"ג מדות וידוי בכל ימות השבוע, ועדים לכך הם סידורי תפילה שלהם מימי הביניים ומהמאה הראשונה שלאחר המצאת הדפוס.

בקהילות האשכנזים לא נתקבל מנהג זה כלל — על פרט זה מודיע לנו בפירושו בעל הטורים (טור אורח חיים סי' קלד): אבל בכל אלו הארצות אין נוהגין לומר אלא והוא רחום כאשר הוא כתוב בסידורין — ואינו נזכר בספרי המנהגים של האשכנזים כגון במנהגי ר' חיים פלטיאל (מאה י"ג), ר' אברהם קלוזנר (מאה י"ד) ותלמידיו המהרי"ל ור' איזיק טירנא (מאה י"ד, ט"ו).

במאה השמונה עשרה נתקבל, כמובן בהתאם למנהג הספרדים, בקהילות החסידים, ובסידורים מודגש ערך הוידוי בכל יום על פי מאמר הזוהר (פ' בא דף מא א) שכל יום השטן מקטרג, ועל בני אדם יש להקדימו ולפרוט חטאיהם. וייתכן שסמכות הזוהר גרמה לכך שגם במקצת קהילות אחרות, שלא הצטרפו לכת החסידים, חודש

המנהג לכל הפחות לימי ב' וה' (משנה ברורה סי' קלד א), וכן נוהגין גם הפרושים שבארץ ישראל.

יש להודות שכל מה שמרבים לאמרו ממעטים מלהתעמק בו, ואמירת הוידוי היא על פי רוב שגרתית למדי, אם לא במרוצה ממש, לכן מעניין אותנו כל נסיון לתת לו כעין תוכן חדש המוסיף משהו לכוונת המתפלל ולהתרכזותו. מבחינה זו ראוי לעיון הפיוט שלפנינו הקושר את נוסח "אשמנו בגדנו" בעשרת הדברות. מבנה הפיוט — מצאתי אותו בכתב-יד הוטיקאן מס' 315 הכולל אוסף די גדול של סליחות, ובסופו כמה פיוטי "חטאנו", ביניהם רשום פיוט זה בסי' טו — ברור: לכל דיבור של עשרת הדברות, וכן לכל שתי מלים של נוסח "אשמנו", מוקדש בית אחד של הפיוט. כל בית הוא בן ארבעה טורים, מהם חורזים הראשון והשלישי, והחרוז השני והרביעי מבריא הוא בכל הפיוט בגלל מובאה מקראית שבטור הרביעי המסתיימת "חטאנו". כתב-היד שייך כנראה למאה ה"ד. מחבר הפיוט הוא רב סעדיה גאון (עיין סדור רב סעדיה גאון, ירושלים תש"א עמ' חט).

סימן: אא-ב ג"ד

אֲשֶׁמְנוּ בְּדִבּוּר רֵאשׁוֹן / אֲזַלְב הַתֵּל הַטָּנוּ
בְּגִדְנוּ וְהֵן דְּבָקָה לְשׁוֹנֵי לַחֲכִי / אֲשֶׁר נוֹאֲלֵנוּ וְאֲשֶׁר חָטְאֵנוּ: (במ' יב יא)

נִזְלֵנוּ בְּדִבּוּר שְׁנִי לֹא-יְהִיָּה לָךְ [אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל פָּנֵי] / גַּם שׁוֹפֵט צָדֵק שֶׁפָּטָנוּ
דְּבָרֵנוּ דְּפִי וְלֹא אִמְרָנוּ אִיָּה יְיָ / כִּי לֵי אֱלֹהֵינוּ חָטְאֵנוּ: (יר' ג כה)

5 הָעֵינֵינוּ בְּדִבּוּר שְׁלִישִׁי לֹא תִשָּׂא / הֵן מַעֲטָה בִשֶּׁת בְּכֵן יַעֲטָנוּ
וְהִרְשַׁעְנוּ וְנִתְּנָנוּ לְבֹז וּלְמִשְׁפָּה / כִּי רַבּוּ מִשׁוּבוֹתֵינוּ לָךְ חָטְאֵנוּ: (יר' יד ז)

וְדָנוּ בְּדִבּוּר רְבִיעִי זָכַר / זֹעֵם בְּכָל-יוֹם רוֹשׁ הַלְעִיטָנוּ
חֲמִסָּנוּ וְנָעִינוּ שְׂפוּרִים כְּשָׂכוֹר / לֵי אֱלֹהֵינוּ חָטְאֵנוּ: (יר' ג כה)

טְפַלְנוּ שֶׁקָּרַע עַל-דִּבּוּר חֲמִישִׁי כִּבְד / טוֹרֵף עַל כֵּן לְבָטָנוּ
10 יַעֲצָנוּ רַע וּמִי נִתְּנָנוּ לְבוֹזִים וּלְאַבְד / הֵלֵא יְיָ זוֹ חָטְאֵנוּ: (יש' מב כד)

1 אז לב התל הטנו: ישע' מד כ. 2 דבקה לשוני לחכי: ע"ש תהל' קלו ו. 3 המלים שבסוגרית חסרות בכ"י, אבל ההשלמה נחוצה בגלל החרוז. שופט צדק ע"ש ירמ' יא כ. 4 ולא אמרנו איה ה' ע"ש ירמ' ב ו. 5 מעטה ברשת...: ע"ש תהל' קט כט. 6 ונתננו לבז ולמשסה: ע"ש ישע' מב כד. 7 זועם בכל יום: תהל' ז יב. 10 ומי נתננו לבוזים: ישע'

כְּזָבְנוּ וְעִבְרָנוּ עַל-דְּבוּר שְׁשִׁי לֹא תִרְצַח / כִּכְבִּיר עַל-כֵּן שָׁלַח אִפּוֹ וּמַעֲטָנוּ
לְצָנוּ וְקָצָנוּ בַּעֲזוֹת מִצַּח / וַיִּשְׁקֵנוּ מִי-רֹאשׁ כִּי חָטְאָנוּ: (יר' ח יד)

מִרְדְּנוּ בְּדְבוּר שְׁבִיעִי לֹא תִנָּאף / מוֹגֵג מוֹל מוֹנֶה עַל-כֵּן חֲבָטָנוּ
וְנִאֲצָנוּ וְנִמְאָסָנוּ מֵעֲלוֹת בְּיוֹם חֲרוֹן אַף / אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר יי כִּי חָטְאָנוּ: (במ' יד מ)

15 סָרַרְנוּ בְּדְבוּר שְׁמִינִי לֹא תִגְנוֹב / סוֹטֵן עַל כֵּן מִמָּצֵב שְׁמָטָנוּ
עֵוִינוּ עֲבוּר כֵּן וְנִבְנוּ זָנוּב / כִּי צִדִּיק יי אֱלֹהֵינוּ עַל-כָּל-מַעֲשֵׂינוּ וְכִי חָטְאָנוּ: (דג' ט יד)

פָּשַׁעְנוּ בְּדְבוּר תְּשִׁיעִי וְעִבְרָנוּ עַל לֹא תַעֲנֶה / פּוֹרֵר אַחֵר סוֹרֵר עַל כָּכָה לְהָטָנוּ
צָרָנוּ אִזְ צָרְחוּ רְצוּצִים בְּכַף מַעֲנֶה / וַיֹּאמְרוּ אֵל יי חָטְאָנוּ: (ש"א ז ח)

קָשִׁינוּ עֶרֶף בְּדְבוּר עֲשִׂירִי וְעִבְרָנוּ עַל לֹא תַחֲמֹד / קוֹצֵץ מוֹל רוֹצֵץ לְכֵן טָאָטָנוּ
רָשַׁעְנוּ וְנַעֲנִשָּׁנוּ וְנִשְׁמַדְנוּ שְׁמוֹד / לֶף לְבִדֶּךָ חָטְאָנוּ: (תה' נא יז)

שַׁחַתְנוּ עִבְרָנוּ עַל עֲשֶׂרֶת הַדְּבוּרוֹת / תִּקְיָף עַל-כֵּן כְּמִתִּי עוֹלָם הִלְעִיטָנוּ
תַּעֲזִינוּ תַעֲבֹנוּ תַעֲמָעְנוּ וְהִרְבִּינוּ עֲבֵרוֹת / אֲנִי וּבֵית אָבִי חָטְאָנוּ: (נח' א ו)

שם. 13 מוֹגֵג: מִרְכָּךְ וּמַעֲסָה מַטְעִים בִּידִים (ירוש' נעשר שני ב' דף גג ג). מוֹנֶה: לוֹחֵץ וּמִדְכָּא, ע"ש
ישע' מט כז. ור"ל גם מוֹגֵג גַּם מוֹנֶה. 14 בְּיוֹם חֲרוֹן אַף: אִיכָה א יב. 16 זִנְבוּ וְנִבְנוּ: ע"ש
דבר' כה יח. 21 כְּמִתִּי עוֹלָם: אִיכָה ג ו.